

Από τον Τολστόι στον Στάινμπεκ

Τι είναι αυτό που κάνει τους Ρώσους κλασικούς συγγραφείς του 19ου αιώνα τόσο μοναδικούς και πάντα επίκαιρους;

Ο Τζορτζ Σάντερς (γενν. το 1958) θεωρείται από τους σημαντικότερους εν ζωή Αμερικανούς διηγηματογράφους, συνεχίζοντας τη μεγάλη παράδοση του αμερικανικού διηγήματος.

Στην Ελλάδα κυκλοφορούν οι συλλογές διηγημάτων «Δεκάτη Δεκεμβρίου», «Με τα συγκαρτηθρία μου» και το μυθιστόρημα «Λίθη και Λιθκόλι» (όλα από τις εκδόσεις Κραός). Τώρα, από τις εκδόσεις Πατάκη θα κυκλοφορήσει το «Κολυμπώντας στη λιμνούλα υπό βροχή». Οπου τέσσερις Ρώσοι κλασικοί δίνουν μαθήματα δημιουργικής γραφής, ανάλυσης και ζωής. Το βιβλίο, μεταφρασμένο από τον Ανδρέα Παππά (τα ρωσικά κείμενα από την Αλεξάνδρα Ιωαννίδου και τον Βασίλη Ντινιόπουλο), είναι απόρροια των πολλών χρόνων μαθημάτων δημιουργικής γραφής που ο Σάντερς διδάσκει με πολύ μεγάλο ενθουσιασμό. Αυτό το διηγηματογραφικό πνεύμα μεταφέρει στο νέο βιβλίο κάτι ανάμεικτο σε αφήγηση και δοκίμια πάνω σε κλασικά ρωσικά διηγήματα. Σήμερα η «Κ» προδημοσιεύει απόσπασμα από την εισαγωγή.

H.M.

ΠΡΟΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

«Εμπρός, λοιπόν! Τα τελευταία είκοσι χρόνια, στο Πανεπιστήμιο Σιρακούζης (Syracuse University), φοιτητές μου είναι μερικοί από τους πιο πολλά υποσχόμενους νεαρούς Αμερικανούς συγγραφείς (κάθε χρόνο επιλέγονται μόνον έξι από τους περίπου εξακόσιους ή επτακόσιους που κάνουν αίτηση). Το επίπεδο τους είναι ήδη υψηλό όταν εγγράφονται στο μάθημα

Για έναν νέο συγγραφέα, το να εντυφώσει στη ρωσική λογοτεχνία είναι αντιστοίχο με το να εντυφώσει ένας νέος συνθέτης στη μουσική του Μπαχ.

Μου. Τα τρία χρόνια που διαρκούν οι σπουδές τους προσπαθώ να τους βοηθήσω να αποκτήσουν τη δική τους ιδιαιτερότητα, προσωπική οπτική γωνία, με ό,τι αυτή συνεπάγεται (δυνατά σημεία, αδυναμίες, εμμονές, ιδιομορφίες κ.λπ.). Στόχος είναι να βοηθήσουν ώστε να αποκτήσουν την απαραίτητη τεχνική προετοιμασία να μπορούν να εκφραστούν, αυθεντικά αλλά και με τρόπο που να τους επιτρέπει να απολαμβάνουν ό,τι κάνουν.

Προσπαθώντας να εμβυθιστώμε στο ζήτημα της φόρμας, ανατρέχουμε σε κάποιους από τους μεγάλους Ρώσους συγγραφείς του 19ου αιώνα, για να δούμε πώς εκείνοι έκτιχαν τις ιστορίες τους. Όπως λέω μερικές φορές αστειευόμενος (ή μήπως όχι και τόσο αστειευόμενος), τους διαβάζουμε προσεκτικά με σκοπό να δούμε τι μπορούμε να κλέψουμε από αυτούς.

Πριν από μερικά χρόνια, έχοντας μόλις τελειώσει μια παράδοση, συνεπιτοποίησης πως κάποιος από τις καλύτερες στιγμές της ζωής μου, στιγμές όπου πράγματι ένιωθα ότι προσφέρω κάτι σε αυτό τον κόσμο όπου ζούμε, ήταν εκείνες των μαθημάτων μου με θέμα τους Ρώσους κλασικούς. Τα διηγήματα που διδάσκα στους φοιτητές μου βρισκόταν πάντα στο μυαλό μου όταν γράφω, ως σημείο αναφοράς και ως πρότυπα τα οποία καλοαίμα να αναμετρήθω. Θέλω ό,τι γράφω να συγκαταίεται και να επιπράξει τον αναγνώστη όπως αυτά τα ρωσικά διηγήματα

έχουν συγκινήσει και επιπράξει εμένα. Επειτα από τόσα χρόνια, αυτά τα κείμενα τα νιώθω σαν παλιούς φίλους, τους οποίους αναλαμβάνω να συστήσω, κάθε φορά και σε μια καινούργια ομάδα επιδοσών συγγραφέων που παρακολουθεί τα μαθήματά μου.

Αποφάσισα, λοιπόν, να γράψω αυτό το βιβλίο, με σκοπό να μοιραστώ και με το ευρύτερο κοινό κάποιες από τις συζητήσεις μου με τους φοιτητές μου όλα αυτά τα χρόνια.

Αγαπημένα διηγήματα
Κατά τη διάρκεια ενός εξαμήνου τα διηγήματα που προεργάζω (δύο τρία με κάθε τάξη). Ωστόσο, για τις ανάγκες του ανά χειρας βιβλίου, θα περιοριστώ σε επτά από αυτά. Τα διηγήματα που έχω επιλέξει δεν εκπροσωπούν, προφανώς, το σύνολο της σχετικής λογοτεχνικής παραγωγής στη Ρωσία του 19ου αιώνα. Είναι γραμμένα από τέσσερις μόνο συγγραφείς (Τσέχοφ, Τουργκένιφ, Τολστόι, Πόλκοφ) και δεν ισχυρίζομαι καν ότι πρόκειται για τα κορυφαία τους. Πρόκειται απλώς για επτά αγαπημένα μου διηγήματα, τα οποία όλα αυτά τα χρόνια απολαμβάνω να τα διδάσκω. Με άλλα λόγια, αν στόχος μου ήταν να κλέψω έναν «παρθένω» αναγνώστη να αγαπήσει το διήγημα, τα νουβέλα ως λογοτεχνικά είδη, αυτά θα ήταν οπωσδήποτε μερικά από τα έργα που θα του πρότεινα.

Πριν ασχοληθώ με τη λογοτεχνία, είχα σπουδάσει μεταλλωρύχους στο Κολοράντο. Η μεταστροφή μου χρονολογείται από «πρόντα» όλα ενός αιώνα κατά τον οποίο το διήγημα γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση. Δεν είναι, ασφαλώς, και τα επτά εξήγου εμμενόμενα και σημαντικά. Κάποιος από αυτά είναι αβόλογο παρά τα ελαττωματά τους. Κάποιος είναι αβόλογο λόγω ακριβώς των ελαττωμάτων τους. Κάποιος ίσως απαιτούν εκ μέρους μου να πείσω τον αναγνώστη για την αξία τους – κάτι που με χαρά μου θα επιχειρήσω. Στο μέτρο που αυτό το οποίο θέλω να αναδείξω είναι πρότυπος αυτή καθ'εαυτή η αξία του διηγήματος ως λογοτεχνικού είδους, τα επτά αυτά έργα θεωρώ ότι μπορούν να υπηρέτησουν με τον καλύτερο τρόπο τον στόχο μου: είναι απλά, είναι σαφή, είναι χαρακτηριστικά δείγματα του είδους.

Καθώς διάβαζα τον Στάινμπεκ, έπιτα από μια ακόμα τέτοια μέρα, ένιωθα να ζωντανεύουν μπροστά μου οι ηρώες του. Ο κόσμος τους δεν απέχει από τον δικόν μου και τόσο πολύ. Ήταν πάντα η ίδια Αμερική, μερικές δεκαετίες αργότερα. Ήσαν οι εγώ ήδη κοιμισμένοι από τη ζωή, όπως και ο Tom Joad. Ένιωθα μια απρόσιπη μηχανή να με συνθλίβει, όπως συνέβη με και τον αιδεώτατο Casey. Το καπιταλιστικό τέρμα απειλούσε να με καταπιεί, όπως και τους συναδέλφους μου, με τον ίδιον λίγο πολύ τρόπο που απειλούσε να καταπιεί κατά τη δεκαετία του 1930 όνους είχαν ξεκινήσει από την Ουάσινγκτον αναζητώντας καλύτερη τύχη στην Καλιφόρνια. Ήσαν και εκεί «κομμάτια και θρόμβοι» του καπιταλισμού, ήσαν και το απαραίτητο κόστος που είχε η «άνθηση» των επιχειρησίων. Με λίγα λόγια, ο Στάινμπεκ έγραφε για τη ζωή των ανθρώπων, έθετε τα ίδια ερωτήματα που έθετα και εγώ, στα οποία μάλιστα θεωρούσε – όπως και εγώ – πως έπρεπε να δοθεί επιειγνώς απάντηση.

Όταν μερικά χρόνια αργότερα ανακάλυψα τους Ρώσους συγγραφείς του 19ου αιώνα, άσκησαν πάνω μου την ίδια λίγο πολύ επίδραση. Για αυτούς, η μυθολογία δεν είχε απλώς διακοσμωτικό χαρακτήρα – ήταν ζωτικές σημασίες εργαλείο για την ηθική ανάληψη της κοινωνίας. Διαβάζοντας τους, ένιωθα να αλλάζεις: ο κόσμος που περιέγραψαν έδειχνε όχι μόνο να είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον, αλλά και να σε αφορά κατά κάποιον τρόπο, να σε θέτει ενώπιόν των ευθυνών σου.

«Εποχή παρακμής»
Όπως πιθανόν θα έχετε διαπιστώσει, ζούμε σε μια εποχή παρακμής. Βομβαρδίζομαστε από ρακέτες, εφημέριες, διάφορες πληροφορίες. Έχουμε ανάγκη, λοιπόν, να μεταερωθούμε – έθω και πρόκοιρα – σε ένα πεδίο όπου, όπως έγραφε χαρακτηριστικά ο Ισαάκ Μπάμπλε, αυτός ο μείζων Ρώσος διηγηματογράφος του 20ού αιώνα, «κανένα καρδί δεν μπορεί να τρυπήσει μια αν-

Ο Τζορτζ Σάντερς στα βιβλία του «Κολυμπώντας στη λιμνούλα υπό βροχή». Οπου τέσσερις Ρώσοι κλασικοί δίνουν μαθήματα δημιουργικής γραφής, ανάλυσης και ζωής» γράφει για την επιρροή που ασκούν πάνω του οι Ρώσοι συγγραφείς και για τον τρόπο που προσπαθεί να εμμοιάσει αυτή την επιρροή στους φοιτητές του στο Πανεπιστήμιο Σιρακούζης.

θρώπινη καρδιά όσο μια σωστά βαλμένη τελεία». Θα εμβυθιστούμε σε επτά μικρογραφίες του κόσμου, με μεγάλη φρονιτιά χτισμένες, που οι συγγραφείς τους ήθελαν να απαντούν, έθω και έμμεσα, σε κάποια από τα μεγάλα ερωτήματα τα οποία, ακόμα και αν η εποχή μας δεν τα θεωρεί εξήγου σημαντικά, δεν παύουν ωστόσο να αποτελούν τον σκοπό της τέχνης. Πώς πρέπει να ζούμε; Πως είναι οι προορισμοί μας επί της γης; Τι είναι σημαντικό και τι όχι; Τι είναι αλήθεια και πώς μπορούμε να ξεχωρίζουμε την αλήθεια από το ψέμα; Πώς μπορούμε να μένουμε αδιάφοροι όταν κάποιος τα έχουν όλα και κάποιος άλλος δεν έχουν τίποτα; Πώς μπορούμε να ζούμε ανέμελοι σε έναν κόσμο που, αν και υποτίθεται ότι απαιτεί από εμάς να αγαπάμε τους άλλους, μας απομακρύνει τελικά από αυτούς; Μιλάμε, λοιπόν, για αυτά τα, όχι πολύ ευχάριστα, ερωτήματα, που απασχολούσαν τους μεγάλους Ρώσους συγγραφείς του 19ου αιώνα.

Ο «δυσκεδαστής»

Πριν μας προβληματίσουν τα ερωτήματα που θέτει μια ιστορία, πρέπει προφανώς να τη διαβάσουμε. Πρέπει, με άλλα λόγια, να είναι ελκυστική, να μας πείθει ότι αξίζει τον κόπο να φτάσουμε μέχρι το τέλος της. Εκ ου και το ανά χειρας βιβλίο έχει κυρίως «διηγηματογραφικό» χαρακτήρα. Αν μια ιστορία μάς κίνησε το ενδιαφέρον και το κράτος αμείλιτο, αν νιώσαμε ότι ο συγγραφέας μάς θέτει, σε τι ορελιόταν αυτό; Δεν είναι κριτικός ούτε ιστορικός της λογοτεχνίας, ούτε ειδικός στη ρωσική λογοτεχνία. Κύριο μέλημά μου και κύρια ενασχόλησή μου είναι να προσπαθώ να γράφω κι εγώ

Όπως έγραφε χαρακτηριστικά ο Ισαάκ Μπάμπλε, «κανένα καρδί δεν μπορεί να τρυπήσει μια ανθρώπινη καρδιά όσο μια σωστά βαλμένη τελεία».

συγκινητικές ιστορίες, οι οποίες να γενούν στον αναγνώστη τη διάθεση να φτάσει μέχρι το τέλος τους. Θεωρώ τον εαυτό μου περισσότερο ένα είδος «δυσκεδαστή» παρά λόγιου. Απλοϊκά και ως δασκάλος, τα ερωτήματα στα οποία προσπαθώ να απαντήσω είναι λιγότερο ακαδημαϊκού χαρακτήρα («Είναι η Ανδραγαθία του Τολστόι μια αλληγορία για την πολιτική επανάσταση, που πάντα στοχεύει ως προοπτική το πνεύμα των Ρώσων του 19ου αιώνα;») και περισσότερο έχουν να κάνουν με το ξετύλιγμα της αφήγησης και της πλοκής («Πατή ο ηρώας έπρεπε να περάσει και δεύτερη φορά από το χωριό;») (...)

Πρόκειται, λοιπόν, για βιβλίο που αφορά επιδοσών συγγραφείς, αλλά – θέλω να ελπίζω – και τον απλό αναγνώστη. (...)

